

ТЕМА : Відновлення державної незалежності України, та її роль у розпаді СРСР

ПЛАН:

1. Культурно – мистецьке життя як вираз суспільних настроїв.
2. Фестиваль «Червона рута».
3. Релігійне відродження.

Література

1. Бойко О. Д. *Історія України*. - К., 1999.
2. Верига В. *Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.)*. - Львів, 1996.
3. Дорошенко Д. *Нариси історії України*. - К., 1991. - Т. 1-2.

1. Питаннями захисту української мови й утвердженням її як державної стали опікуватися неформальні організації.

У 1988 р. було створено:

- у Львові - Товариство рідної мови імені Тараса Шевченка,
- у Полтаві - клуб «Рідне слово»,
- у Дніпропетровську - Товариство ім. Дмитра Яворницького, при Спілці письменників України - Клуб шанувальників української мови та ін.

У лютому 1989 р. представники різних регіонів провели установчу конференцію республіканського Товариства української мови імені Тараса Шевченка (ТУМ).

ТУМ проводило масштабні акції на захист української мови, виступало за розширення україномовного простору, висувало вимоги щодо конституційного захисту української мови.

Важливою складовою життя суспільства була діяльність із легалізації українського минулого (історії, літератури, культури).

Цим займалися неформальні організації:

- Український культурологічний клуб,
- Товариство Лева,
- клуб «Спадщина» при Будинку вчених АН УРСР,
- студентське об'єднання «Громада» Київського державного університету ім. Т. Шевченка,
- товариство «Меморіал».

Демократизація та оновлення культурної сфери через публічний інформаційний простір. Наприкінці 1980-х рр. у республіці з'явилася велика

кількість рукописних, машинописних і навіть комп'ютерних ЗМІ. Почали друкуватися перші незалежні газети: «Орієнтир», «Голос відродження». У 1990 р. опозиція мала вже майже 200 видань.

Зміни охопили також радіо й телебачення. Явищем національно-культурного й громадського життя стали публічні дебати із загальнонаціональних проблем.

Значний резонанс в Україні мав літературний доробок творчої інтелігенції. Зокрема, інтерес викликали нові твори відомих українських письменників: «Сім» Б. Олійника, «Чорнобильська мадонна» І. Драча, публіцистика І. Дзюби, «Чорнобиль» Ю. Щербака, «Марія з полином у кінці століття» В. Яворівського, «Сад нетанучих скульптур» Л. Костенко, «Боги на продаж», «Попіл Клааса», «Тридцяті», «Містечкові історії» А. Дімарова, «В-ван!» П. Загребельного, «Яса» Ю. Мушкетика та ін. Привернули увагу й видані через 20 років «Собор» О. Гончара, «Журавлиний крик» Р. Іваничука та ін.

Справжньою легендою незалежної української культури кінця 1980-х - початку 1990-х рр. стала творча діяльність літературного гурту «Бу-Ба-Бу» («Бурлеск-Балаган-Буфонада»), який створили у Львові 1985 р. поети Ю. Андрухович, В. Неборак та О. Ірванець.

Театральне мистецтво в Україні другої половини 1980-х рр. було представлено передусім роботами таких режисерів, як Р. Віктюк, С. Данченко, Б. Жолдак, С. Мойсеєв, Ф. Стригун.

На українській сцені з'явилися цікаві й оригінальні п'єси: «Візаві», «Кафедра» В. Врублевської, «Чотири жінки біля ставу» Ю. Бедзика, «Залізні солдати» В. Босовича, «Злива» О. Коломійця, «Наближення» Ю. Щербака.

У другій половині 1980-х - на початку 1990-х рр. в Україні було створено фільми «Астенічний синдром» К. Муратової, «Бережи мене, мій талісмане!» і «Філер» Р. Балаяна, «Самотня жінка бажає познайомитися» В. Криштофовича, «Нові пригоди янкі при дворі короля Артура» В. Греся, «Камінна душа» С. Клименка та ін. У 1987 р. вийшов у прокат створений ще в 1960-ті рр. фільм Ю. Ілленка «Криниця для спраглих».

Важливе значення для осмислення трагічних сторінок історії мала картина О. Янчука «Голод-33» (1991), знята за мотивами «Жовтого князя» В. Барки.

Міжнародне визнання здобула кінострічка «Лебедине озеро. Зона» режисера Ю. Ілленка за сценарієм С. Параджанова, яку на Канському міжнародному фестивалі в 1990 р. уперше в історії українського кіно було удостоєно двох головних призів Міжнародної федерації кінематографічної преси.

Осмислення національної історії, культури та духовності ставало однією з провідних тем українського кінематографа.

Невід'ємною складовою культурно-мистецького життя була творча та громадська діяльність художників. До арт-простору України поверталися митці андеґраунду, представники неофіційного мистецтва. Відкривалися запасники державних музеїв, експонувалася велика кількість невідомих за радянських часів робіт.

Андеґраунд - це творчість осіб або груп, яка суперечить усталеним філософським, етичним, естетичним кодам соціуму й скеровується на самовираження.

У другій половині 1980-х рр. новим змістом наповнювалося музичне мистецтво України, активізувалося музично-концертне життя, посилилася пропаганда української музики.

Популярність мала музика В. Сильвестрова, В. Зубицького, Б. Лятошинського, В. Бібіка, Є. Станковича, М. Скорика.

В оперному мистецтві були відомими імена І. Карабиця, К. Цепколенко, С. Бедусенка, Г. Татарченка.

У царині пісенної творчості плідно працювали О. Білаш, В. Філіпенко, Л. Дичко, О. Красотов, А. Горчинський.

2. Активізація суспільно-політичного життя позначилася й на музиці. У 1989 р. у Чернівцях відбувся перший фестиваль національної молодіжної музики «Червона рута».

Він здійснив справжню революцію в українській культурі, вплинув на все суспільство. Фестиваль сприяв появі нової молодіжної музики, якої до цього не існувало.

Нова музична хвиля здобула нечувану популярність в Україні та в українській діаспорі.

Багато пісень, виконаних уперше на фестивалі, одразу стали хітами, які співали мільйони людей. Учора зовсім невідомі музиканти миттєво перетворилися на кумирів української молоді кінця 1980 — початку 1990-х рр.

Уже наступного року вся Україна співала «рутівський» репертуар фестивалю — пісні «Братів Гадюкіних», Віки, А. Миколайчука, О. Тищенка, «ВВ», І. Білик, М. Бурмаки, Тризубого Стаса та інших.

Проте «Червона рута» не тільки стала символом українського відродження, особливим культурним феноменом, а й започаткувала в Україні національний шоу-бізнес.

Уперше населення й особливо молодь захопилися українською музикою, що стала частиною їхнього життя. Музика фестивалю почала збирати величезні аудиторії на стадіонах і великих площах, глядачів приваблювала майстерність учасників концертів.

Ще під час проведення першого фестивалю «Червона рута» розтиражовані записи концерту були миттєво розкуплені й не задовольнили й десятої частини попиту.

Після фестивалю було проведено перший в історії загальноукраїнський концертний тур: 87 концертів переможців «Рути-89» пройшли по всій Україні з надзвичайним успіхом.

Саме «Червона рута» стала першим замовником на технічне (сцена, звук, світло, студії звукозапису, музичне обладнання, тиражування музичної продукції) і творче (композитори, аранжувальники, звукорежисери, поети тощо) забезпечення таких заходів.

Наступні фестивалі, що проводилися раз на два роки, збирали все більшу кількість глядачів та учасників, засвідчуючи постійне зростання інтересу до української музики.

3. На хвилі національно-культурного й духовного піднесення, поступового зняття заборон на релігійне життя відбувалося повернення до традиційних духовних цінностей, урізноманітнення його форм.

Повсюдно відкривалися нові церкви, храми та культові приміщення, що використовувалися не за призначенням, поверталися вірянам.

У середині 1980-х рр. в Україні налічувалося 5,5 тис. релігійних громад 8 різних конфесій і напрямів. У 1988 р. - 6 тис. громад 14 різних віросповідань.

У другій половині 1980-х рр. в Україні розгорнувся масовий рух за вихід Української греко-католицької церкви з підпілля. Активну діяльність з відродження УГКЦ проводив Комітет захисту Української католицької церкви.

Він об'єднав навколо себе впливових політичних і релігійних діячів, виробив обґрунтовану тактику боротьби за легалізацію греко-католицьких громад в Україні. Комітет видавав не цензуровані журнали «Християнський голос» і «Експрес-хроніка». У 1988-1989 рр. організовував масові молебні та богослужіння у культових спорудах і святих місцях. Долучався до організації маніфестацій і демонстрацій у Львові, Івано-Франківську, Тернополі, Стрию та інших містах Західної України. Сприяв підготовці петиційних кампаній, численних звернень до органів державної влади з вимогами реабілітації УГКЦ.

Радянське керівництво наголошувало, що УГКЦ не є релігійною організацією, а винятково політичною, націоналістичною, і тому не підлягає реєстрації. Органи КДБ СРСР усіляко перешкоджали діяльності ініціаторів, активістів та учасників петиційних кампаній за легалізацію УГКЦ.

Наприкінці 1988 р. понад 700 закритих раніше уніатських церков було передано православним громадам.

16 травня 1989 р. чотири греко-католицьких єпископи та десять священників подали звернення до М. Горбачова.

Автори декларували підтримку реформ, спростовували політичні звинувачення на адресу церкви та вимагали легалізації УГКЦ.

Захистом УГКЦ, наданням їй права на легальну діяльність опікувався і Папа Римський: 5 жовтня 1989 р. на Синоді українських католицьких священників у Римі він заявив, що радянська демократизація не буде повною без легалізації УГКЦ.

Зрушення відбулися 1 грудня 1989 р., коли привселюдно було заявлено про надання греко-католицьким громадам права реєстрації нарівні з іншими релігійними конфесіями.

У січні 1990 р. собор УГКЦ у Львові проголосив легалізацію церкви.

У березні 1991 р. в Україну з еміграції повернувся архієпископ Мирослав Любачівський (з 1984 р. очолював УГКЦ).

У січні 1990 р. греко-католицькими стали 370 храмів.

На 1 лютого 1990 р. до Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР було подано заяви на реєстрацію від 435 греко-католицьких громад.

Одночасно відбувався процес відродження й Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), яку було заборонено радянською владою в 1930-ті рр. На відміну від УГКЦ, ця церква не мала в УРСР жодних інституційних, зокрема підпільних, структур. Її базою були церковні громади, що представляли Російську православну церкву.

15 лютого 1989 р. у Києві за підтримки проукраїнських сил розпочав роботу ініціативний комітет з відновлення УАПЦ в Україні.

На початку 1990 р. УАПЦ налічувала близько 200 парафій.

5-6 червня 1990 р. у Києві відбувся Всеукраїнський православний собор, у якому взяли участь понад 700 осіб.

Собор проголосив відродження УАПЦ, затвердив Статут та обрав Патріархом Київським і всієї України керівника Північноамериканської митрополії УАПЦ, митрополита Мстислава (Скрипника).

2 жовтня 1990 р. органи радянської влади в Україні зареєстрували УАПЦ.

В Українському екзархаті Російської православної церкви відбувалися відцентрові процеси, спрямовані на дистанціювання від московського церковного центру. Цей рух очолював митрополит Київський Філарет (Денисенко).

Занепокоєна бурхливим процесом національного відродження в Україні, РПЦ була змушена піти на певні поступки й надала в січні 1990 р. деяку самостійність православним структурам РПЦ в Україні. Український екзархат отримав назву - Українська православна церква.

Важливою віхою національного релігійно-церковного відродження стало ухвалення 23 квітня 1991 р. Закону УРСР «Про свободу совісті та релігійні організації».

Активізувалися також релігійні громади інших напрямів: римо-католики, євангельські християни-баптисти, свідки Єгови, адвентисти сьомого дня та ін.

Зростання кількості вірян в Україні, відновлення заборонених церков, орієнтація на створення незалежної української церкви засвідчували кризу політики «войовничого атеїзму», яку проводив комуністичний режим.